

Tizenhetedik évfolyam.

1903.

5. füzet.

ARMENIA

MAGYAR-ÖRMÉNY HAVI SZEMLE.

Felelős szerkesztő és kiadó-tulajdonos :

SZONGOTT KRISTÓF.

SZAMOSÚJVÁR.
Todorán Endre „Aurora” könyvnyomdája
1903.

TARTALOM.

XIII. Leo pápa a magyar-örményekhez. — Irta: a Szerkesztőség.
Resurrexit (költemény). — Faustinstól.

Egy elterjedt téveszme — helyreigazítása. — Simay Gergelytől.
Fohász (költemény). — (*).

A genovai örmény templom szent sudatoriauma. — Merza Gyulától.

Feltámadt. (Költemény örményül). — Patrubány Lukáctól.

Indogermán nyelvészet (Johansson árja adalékai). — Dr. Patrubány Lukáctól.

A magyarországi örmények ethnographiája. — Huszonegyedik közlemény. — Irta Szongott Kristóf.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Mikor a pápa misézik.
A születési arisztokrácia.
Vallás és tudomány.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A katolikus egyház Armeniában.

KÖZGAZDASÁGI ÉLET.

Boldogulásunk alapfeltétele.
Kereskedelem és termelés.

MI ÚJSÁG AZ ÖRMÉNY VILÁGBAN?

Mélikhe örmény királyné evangeliomoskönyve.
Örmény emlékek Jeruzsálemben.

o o o

AZ „ARMENIA“ ELŐFIZETÉSI ÁRA: Egész évre 8 korona, fél
évre 4 korona, egyes szám ára 80 fillér. =====

XIII. LEO PÁPA A MAGYAR-ÖRMÉNYEKHEZ.

A pápai negyedszázados jubileum emlékére Merza Gyula földbirtokos az Erdélyi-Kárpát-Egyesület főpénztárosa tollából „Az örmény kereszt“ czím alatt egy ritka alkalomhoz méltó és önálló kutatásokon alapuló tanulmány jelent meg, melyet szerző a pápának ajánlott, s azt többi örménytárgyú művével együtt Ő Szentségének diszkötésben megküldötte.

Most érkezett meg reá Rómából Kolozsvárra Merza Gyulához a meleghangú válasz, melynek tartalma már azért is közérdekű, mert újabb fényt derít a Szent-Péter uralkodása éveit megért XIII. Leo nagy, nemes és szeretetteljes lelkületére.

A kitüntető levél egész terjedelmében így hangzik:

Igen tisztelt Uram!

Azt a művet, a melyet az erdélyi örmény nép óhajtsaival és kéréseivel együtt a pápának (Summo Pontifici) átadatni kívántál, az utóbbi napokban, a midőn az Ő egyházfői jubileumát ünnepelték, a Szent-Atya igen kegyesen (pergrato animo) fogadta.

Minélfogva, hogy ennek az oly benső gratuláczióknak az érzelmeit Ő Szentsége is készséggel viszonzozza és jóindulatának biztos jelét nyilvánítsa: apostoli áldását neked és hífefeleidnek nagy szeretettel (peramanter) küldi az Urban.

Egyébiránt szívesen vallom magamat

kész hivednek

Rampolla M. bíboros s. k.

Róma, márczius hó 26-án 1903.

A fordítás hitelül ime az eredeti latin szöveg:

Illustrissime Domine!

Opusculum quod Summo Pontifici una cum votis precibusque Armenae gentis in Transylvania deferri voluisti, superioribus diebus, quum Pontificale Eius Iubilaeum celebrabatur, pergrato animo Beatissimus Pater excepit.

Itaque ut tam sinceræ gratulationis sensus studiose Ipse rependeret atque benevolentiae Suae signum certum ederet, peramanter tibi tuisque benedictionem apostolicam in Domino impertitur.

Interea me tibi libenter profiteor

Romae, die 26. Martii 1903.

Addictissimum

M. Car. Rampolla m. p.

Domino Iulio Merza

Armeno Catholico

Kolozsvár.

Ezek a pápai trónról a hazai örmény-katholikusokra kegyteljesen lesugárzó fejedelmi szavak atyai szeretettel ölelik át azt a hazafias és vallásos népfajt, mely ősi szertartásához oly megható kegyelettel ragaszkodik s

mely a pápát is meghatotta. Különben XIII. Leo dicsőséges uralkodása alatt már több ízben kifejezést adott az örmények iránt való rokonszenvének. Mindjárt uralkodása első éveiben Hászun személyében az első örmény bíborost kreálta, majd az örmény rítus számára Rómában külön örmény kollégiumot alapított.

Azonban a hazai örménység iránt is ki akarván nyilvánítani kegyelmét, most nyílt az első alkalom, hogy a Szent-Atya az Ő hű örmény-katolikus fiait és leányait Magyarországon a legnagyobb szeretettel keblére ölelje és apostoli áldásában részesítse.

„Ézkhjéz Ászduádz kohápánjémkh!...“ (Téged Isten dicsérünk! . . .)

SZ. K.

RESURREXIT.

Imádlak Krisztus! Istenem, reményem,
Legyőzve bűn, sivárság, zord halál . . .
Lepattant zárja néma koporsódnak,
Halottaiból im feltámadál!
Lehull szivükről a bűn árnyhomája,
A csüggedés reménynyé édesül:
Feltámadál, mi is feltámadunk majd . . .
A várt boldogság majd beteljesül.

Kiömlött véred festé Golgatánkat,
A földre rogytál a kereszt alatt,
De vérezésed nem tartott örökre,
A vércseppekből győzelem fakadt.
Kitört a láng sirhantod éjjeléből,
Felgyógyult a kételkedők hada,
Feltámadásod mennyei tanodnak
Örökké tartó szent jogot ada.

A hajnalpirral szállt mosoly az arcra,
Midőn hirdette a menny angyala:
„Hogy nincsen ő a holtak birtokában,
Nincs itt a Mester, már feltámadta.“

Harmat-köny rezdült meg a nők szemében,
Öröm dobogtatá szerény szívök' . . .
És elmenének, vágyuk űzte őket,
„Mert e csodát ki kell hirdetniök!”

Szállott a hir. A Róma várfokára
Kitüzött sas megrázta szárnyait;
Uj eszme él! megdült az ő hatalma,
Uj hit foglalta el birtokait.
Tusára kelt pogányság vére elfolyt.
Bár mártYROKban nagy halált hozott;
Bár milljó lélek hult el e tusában,
. . . Felsarjadott a boldogság legott.

Feltámadának! Mesterükben élnek,
Nagy dicsősége lelkük élete . . .
Ki Krisztusért küzd, Krisztusban feltámad;
A szenvedés boldogsággal tele.
Halált nemzett az első ember vétke,
Az Isten-ember örök életet:
Lemosta azt kiontott szent vérével
A mi szívünkben sajgott, égetett.

Győztünk! Az élet visszatér szívünkbe,
Miénk az üdv, az éltető remény:
Eljuthatunk a boldogság honába,
Nem süllyedünk el éltünk tengerén.
Ott átöleljük majd szeretteinket,
Kik élvezik az örök életet . . .
Feltámadál, mi is feltámadunk majd —
Szívárvány leng a viharok felett.

Zengjen tehát minden szív hála himnuszt,
Dicsérő dalt és áldó éneket,
Hirdesse bátran, hevesen dobogva
A diadalt a bűn s halál felett;
Törjön reánk bár a világ keserve,
A küzdelemben bárha meghalunk,
Uj eszme él! s cseng édesen fülünkbe:
Feltámadál, mi is feltámadunk!

EGY ELTERDJEDT TÉVESZME — HELYREIGAZÍTÁSA.

A föld kerekéségén talán egy népfaj sincsen, mely érzelemben annyira összeforrt volna hazájának államalkotó vezérnemzetével, miként a hazai örménység a magyarral; egy oly népfaj, mely közelismerés szerint szívvel-lélekkel ragaszkodik a magyar hazához s melyre teljesen rátalál koszorús költőnk „Szózat“-a:

„A nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely,
Áldjon vagy verjen sorskeze,
itt élned, halnod kell . . .”

És mégis akadnak szük-látkörű politikusok, kik az örménység azon jogos tendenciáját, hogy törvény által biztosított egyházi autonómiájuk végre-valahára életbe léptessék, — nem vonakodnak szeparatiztikus irányzatnak hirdetni, holott ez épp ellenkezőleg a jól felfogott magyar állameszme szempontjának teszi a legnagyobb szolgálatot.

Ugyanis, ha e kérdést elfogulatlanul, a hideg ész szabályai szerint bíráljuk, azon biztos következtetésre kell jutnunk, hogy az örménységnek minden kétségen felülálló magyar hazafisága legfőlebb akkor bir valódi morális belbecsrel, ha egyházi kormányzatában kifejezést nyer a specialis örmény jelleg, mely politikai tekintetben is más — többé-kevésbé divergens fajokkal szemben, mint tündöklő mintakép volna felmutatható; holott e nélkül az örménység merőben magyar számba vétetvén, ezen érdekes erkölcsi súly teljesen kárba vész.

Szerfelett kívánatos volna tehát, ha a döntő körök megfontolnák, vajjon helyes-e a magyar államot jelzett erősségétől, s méltó-e az örménységet törvény biztosította óhajtasától és alkotmányosan becikkelyezett jogától hallgatólagosan megfosztani?

A hazai örménység, habár mindenkori viselkedése által még talán némi kedvezményre is számot tarthatna, ezt épen nem igényli, csak a pozitív törvény jótéteményeiből kívánja részét kikapni s egyúttal lehetővé tenni,

hogy az örmény kath. egyház hazai lelkészei, mint állampolgárok, ne más ország területén, hanem a magyar hazában nyerhessék el a papi fölszentelést.

(„Ellenzék“).

SIMAY GERGELY.

Fohász.

Böles szent Gergely
Oh ne hagyd el
Szegény örmény népedet;
Szervedésben, —
Küzdelemben
Vigasztald meg nemzeted'!
Ha Te segítsz,
Nem veszett el
Új életre támad fel;
Világosítsd, —
Oh ne hagyd el
Böles apostol: szent Gergely!

(*)

A GENOVAI ÖRMÉNY TEMPLOM SZENT SUDARIUMA.

A „vera ikon“ vagyis Krisztus valódi arczképe elnevezés volt állítólag a Veronika-kendő legendájának a kiinduló pontja, melynek azonban örmény váriánsa az úgynevezett Ábgár-legendában maradt fenn.

Éppen ez utóbbival áll kapcsolatban Genova, Liguria fővárosának egyik nevezetessége t. i. az a Szent-Veritékes kendő (Sudarium), melyet az ottani örmény kolónia templomában, a San Bartolomeo-ban az örmény szerzetesek nagy kegyelettel őriznek. A meglehetősen hosszú Via Assarotti a Piazza Manin-ba szájadzik, mely a kies tengerparti kikötőváros észak-keleti szögletét alkotja.

A Manin-tértől innen a Via di templo degli Armeni vagyis az Örmény templom-utcza szeli át az említett élénkforgalmú Via Assarotti-t, mely egy egyszerű lakóház homlokzatától teljesen elfödött s csak a közelből föltűnő Szent-Bertalanról elnevezett örmény templomhoz vezet.

Azt már 1308-ban a Szent-Vazulrendi szerzetesek alapították, de azóta közérdeklődés tárgya, a mióta birtokába jutott a Szent-Veritékes kendőnek, Krisztus arannyal és drága kövekkel szegélyezett feje lenyomataival.

Ezt nevezik az olaszok Santo Sudario-nak, mely Edessából Konstantinápolyba hozatott és így az Ábgar-legendája Krisztus képének felel meg.

A kép további sorsának a története abból áll, hogy Paleolog János görög császár azt Bizánzból Leonardo di Montaldo genovai dozsénak ajándékozta, ki a szent-ereklyét, mint Keletről származó reliquiát, az említett örmény Baziliták templomának hagyományozta, hol a Szent-Veritékes-kendő legendája tiz fali képen van festmény alakjában megörökítve.

Maga az ereklye balra a második kápolnában van elzárva és imádásul a hívőknek is csak pünkösöd hetében szokták közszemlére kitenni. Megjegyzendő, hogy a San Bartolomeo-templomnak egy másik érdekessége a templomkarzat hátfalán látható szent kép, mely Torino Vanni, pizai mester egyik híres festménye 1415-ből s mely az angyaloktól és több szenttől körülvelt Boldogságos-Szüzet ábrázolja.

Tehát itt őrzik azt a „szent arcz“-ot, melynek láttára Ábgar örmény király felgyógyult, miért is az idegen turisták e közel 2000 éves ereklyéjéről nevezetes örmény templom fölkeresését nem szokták elmulasztani.

MERZA GYULA.

FELTÁMADT.

(KÖLTEMÉNY ÖRMÉNYÜL.)

Հարևաւ ի մեռելոց . . .

Háreáv i merelaczh* . . .

Հաղթուի թիւն . . . Գրիստոս յարևաւ,
Ուրախ լեր, մարդկութիւն . . .
Մի վսխմաս, եթէ կը կրես,
Կուրայ ազատութիւն!

Hághthuthiun.. Khrisztosz háreáv,
Urách lér, mártguthiun . . .
Mi váchnász, jethe gé gészsz,
Guká á zád ut hi un!

Եւ զատիկ պիտի ըլլայ
Վճէն տեղ, ընդհանուր,
Եւ ուրախ պիտի ըլլայ
Մարդոց հետ լոռն, բլուր:

Jev z á d i g — bidi éllá
Ámen djegh, énthánur,
Jev urách bidi éllá
Mártaczh h j e d l e r n , plur :

Եւ մեծ տօն պիտի ըլլայ
Հարևաւ ի մեռելոց
Գաղափար մ'ը, սուրբ, արդար
Եւ օգտակար մարդոց:

Jev mjédz don bidi éllá:
Háreáv i merelaczh,
Kágháphár mē szurp, ártár,
Jev okdágár mártaczh.

„Հարևաւ կրաւունքը“
Պիտի ըսեն ազգեր . . .
Կենդանի կը մնայ միշտ,
Մարդկութիւն, ուրախ լեր!

„Háreáv irávunkhē“
Bidi észsz, ázkjer . . .
Géntáni gé méná misd,
Mártguthiun, urách ler!

Հայաստան . . . քոյ համար ալ
Պիտի գայ յարութիւն,
Հայերը ալ ազատ են . . .
Ուրախ լեր, մարդկութիւն!

Hájásztán . . . kha hámar ál
Bidi ká háruithiun,
Hájeré ál á z á d j e n . . .
Urách ler mártguthiun!

Գոլկաս Բարդուղիմեան:

Budapest. Pátrubány Lukács.

* Győzelem . . . Krisztus feltámadott, örvendj emberiség. Ne félj, ha türsz-szenvedsz, eljön a szabadulás! — És húsvét lesz minden helyen, mindenütt és vidulni fog az emberekkel együtt hegy, domb. — És nagy ünnep lesz: feltámadt halottjaiból egy eszme, mely szent, jó és hasznos az emberckre nézve. — „Feltámadt a jog, az igazság“ fogják mondani a nemzetek . . . és életben marad, (azért) örvendj emberiség. — Örményország eljön a te feltámadásod is (és mondani fogják): az örmények is szabadok; (azért) örvend az emberiség . . .

INDOGERMÁN NYELVÉSZET.

(Johansson írja adalékai).

I.

Johansson uppszalai egyetemi tanár „Arische Beiträge“ czimen az Indog. Forsch. 14 k. 265—339 old. igen fontos nyelvészeti dolgozatot irt az indogermán foghangok

kettőzésének hangtani megfelelőiről az árja nyelvekben. E dolgozat örmény nyelvészeti szempontból is érdekes.

Az idg. t+t kettőzés (eredeti tt vagy dt-ből) tekintetében a germán nyelvekre nézve a következő törvény állítható fel: idg. tt, kivéve r, szsz előtt, sz lett a germánban hosszú szótag után; r előtt szt keletkezett belőle. Ugyanez a szabály érvényes az itáliai ágban, sőt úgy látszik, a keltában is.

E szerint az egymással összefüggő nyugati indog. nyelvek egy csoportjában ugyanazt az eljárást észleljük, szemben a keleti idg. nyelvekkel, hozzáadva a görögöt: az idg. tt egységes megfelelőket mutat az itáli-kelta-germán csoportban. Johansson szerint idg. tt, mint szt jelenik meg, továbbá a letto-szlávban, görögben, illir-és örményben is.

Az albánra nézve v. ö. ást 'csont', gör. osztéon (*ὄστυον*), plyest 'bolha', idg. $\times$ pleusz-ti, ust 'kalász' $\times$ usz-to-ból. (G. Meyer. Alban. Stud. 3, 62, továbbá álb. bist himn. 'fark, női czopf, hajó hátsó része' = idg. $\times$ bhid-to 'gestutzt, abgestumpft', álb. bustre 'nőstény kutya' = idg. $\times$ bhid-tria a $\times$ bheid 'beissen' (harapni) gyökérhez, álb. glyist, gjist 'ujj' = idg. $\times$ g²hlti, melyhez tartozik az ind ghuta, ghatika 'Fussknöchel' is.

A messzápi-ban, az illir legrégebbi tanújában, előfordul vászti 'kezesség' = idg. $\times$ vádh-ti (latin vad.) A trák-frig-ben előfordul ktisztái tón Trákon tines, hoi chórisz gúnaikos dzószin (*χίσιαι*) a trákoknál olyanok, kik nő nélkül élnek', mely szó az ó-szláv csisztü 'tisztá', ered. 'elválasztott', litv. szkysztász, gör. szchisztosz (*σχιστός*) szóval függ össze. Mint összetétel második része előfordul a dáokban -βιστας (visztász), -visztá pl. Bur-visztá = idg. $\times$ veid-to. A Nesztosz folyónév is talán a szánszkrit nadi-'folyó'-hoz tartozik = $\times$ ned-to, az ó-ir nesz 'folyó' is = idg. $\times$ ned-ta. A trák glosszáokban és nevekben még mintegy 15 van, a hol idg. tt szt-vé vált. A frigben szt-vel van, ákrisztin (*ἀκρίστιν*) molnárné, pékné', nem a litván kruszti 'szétzúz,

szétver' szóhoz az i miatt, hanem a gót diszkreitán 'szétszakítani'-hoz = idg. $\times$ krid-ti.

Az örményre vonatkozólag szószerint lefordítva ide iktatjuk, a mit Johansson I. F. 14, 271 mond:

„Az örményben szóközépi szt meglehetősen gyakori, de a szófejtésileg világos esetekben eredeti szt látszik fenforogni, pl. *qqbuun* z-geszt 'ruha' (Hübschmann, Arm. Studien 1, 30, Arm. Gr. 1, 446), *uuuuu* száaszt 'fenyegetés, szigorúság' (Hübschmann, Arm. St. 1, 48 köv. Arm. Gr. 1, 488 k.) *uuuuu* ásztl 'csillag' (Hübsmann Arm. St. 1, 20, Arm. Gr. 1, 421) *nuunhu* osztin 'száraz' (Bugge KZ. 32, 30) *hruuuu* erászt 'gyülekezet' (Bugge, Beitr. zur etym. Erläuterung der arm. Spr. 30 köv.) és egyéb *-uuu*, *huu* ászt, eszt-re végződő nevek (mint *huuuuu* imászt 'belátás', *nuuuuu* urászt 'fogadó', *quhuuu* goveszt 'dicséret', *nuuuhuu* uteszt 'eleség': litván gyvászti sz 'élet', ó-szláv ljutoszti, litv. mókeszti sz (l. Bugge K'. 32, 78, v. ö. Johansson u. ott 502) *nuu-uuuu* oszt-num és *nuuuuhu* osztcs him 'saltare' (Bugge IF. 1, 443), *huuuzuu* erást 'szárazság' (Bugge, Beitr. 13 k. KZ. 32, 39, v. ö. ellenben Hübschmann Arm. Gr. 1, 442, az *z* s-re nézve v. ö. még Bartholomae Stud. zur. idg. Sprachgeschichte 2, 34 stb. (további példákat l. Hanusz-nál WZ. 1, 305). Ennyiben helyes Johansson előadása. A mit azonban ezután mond, tüzetesebb kutatást igényel, mert azt mondja Johansson: „A priori nagyon valószínű, hogy idg tt szintén szt az örményben. Bár indirekt bizonyíték az örményből a következő. Bugge (KZ. 32, 44 köv. 49 köv.) több esetben kimutatni igyekezett azt, hogy eredeti szt bizonyos feltételek mellett, mint *á* *cz* (vagyisz *tsz*, fordítva) jelentkezik. Most ez ott is beáll, hol eredeti idg. tt-t van jogunk felvenni: *huujs* káicz (gen. káicz i) 'szikra' $\times$ káiszti-ből, de ez a litván *kaisztu*, *kaitái*, *kaiszti* 'melegnek lenni' és -eredeti d-velgót heitő 'láz', ó-fel-német *heiz*, izlándi *heitr* (v. ö. Uhlenbeck PBB 317, 437 k.) bizonyítása szerint tt-ből. A *uuuuu* hást 'test' szóról másutt. U. o. még a jegyzetben ezt olvassuk: „További példa örm. *uuuuuu* máczun 'savanyú tej, mely szánszkr. másztú-val függ össze (v. ö.

Hübsmann, Arm. St. 1, 42. Arm. Gr. 1, 471 k. Pers. Stud. 97, Horn 214, Fr. Müller W. 8, 98, valamint lentebb).

Modunkban van ez utóbbi nézetet úgy általában, mint a *huja*, *diuónü*-ra vonatkozólag, bármily világosnak is lássék első tekintetre a jeles upszalai tudós előadása, a már eddig ismert irodalomból is megezőfolni.

Erről azonban jövő számunkban szólunk.

Budapest.

DR. PATRUBÁNY LUKÁCS
egyetemi m. tanár.

A MAGYARORSZÁGI ÖRMÉNYEK ETHNOGRAPHIÁJA.

IRTA: SZONGOTT KRISTÓF.
= HUSZÖNEGYEDIK KÖZLEMÉNY. =

2. Fejezet. Örmény rege: Az álomlátó.

Volt egy ember, kinek felesége és egyetlen fia volt. A fiú este lefeküdt s midőn reggel fölébredt így szólt anyjához:

— Anyácskám álmot láttam, de nem beszélem el neked.

Az anya kérdé: — Miért nem?

— Nem akarom s punktum.

Az anya jól elverte a fiút.

Ekkor atyjához ment és így szólt: — Apácskám álmodtam valamit, de nem mondtam el anyámnak és neked sem mondom el.

Az apa is jól megverte a fiát.

A fiú feldúzta az orrát s elfutott a háztól. Ment, mendegélt egész nap; egy vándorral találkozva így szólt:

— Isten áldjon meg! Amaz felelt: — Isten áldjon!

— Álmodtam valamit, de sem anyámnak, sem atyámnak nem beszéltem el, neked sem mondom meg. Evvel tovább ment. Végre az emirhez ért s így szólt hozzá:

Emir álmodtam valamit, de se anyámnak, se atyámnak, se a vándornak nem mondtam el, neked sem mondom el.

Az emir elfogatta a fiút és bezáratta a padlás-kamrába. A fiú valahogy egy kést szerzett s a padlózatot faragni kezdte.

Mind faragta, faragta míg az emir leányának szobája felett egy lyukat vágott ki. A leány épen egy tál ételt fődött be és kiment.

A fiú leereszkedett a lyukon, megette az ételt és vissza mászott kamrájába.

Igy tett az első, második, harmadik és negyedik nap, s az emir leánya el nem képzelhette, hogy ki eszi meg ételét. Egyszer elbujt az asztal alá s látja, hogy egy ifjú száll alá s ez eszik tányérjából. A leány neki megy és kérdé: — Ki vagy te?

Az ifjú felelt: — Álmodt láttam, melyet se anyámnak, se apámnak, se a vándornak, se az emirnek nem beszéltem el. Az emir a padlás-kamrába záratott. Most jóakaratodtól függ minden, tégy ahogy akarsz.

Az ifjú a leányra tekintett és megszerették egymást s aztán — az ember gyarló — csak hamar elfelejtkeztek önmagukról.

Ez időben jött a nyugati király a keleti királyhoz látogatóba, hogy leányát fia számára megkérje. A király nem volt hajandó oda adni. A nyugati küldött egy vas-pálczát, melynek mindkét hegye egyenlő volt és azt izente: — Melyik a pálczának alsó és felső fele? Ha eltaláltad jó, ha nem, úgy leányodat magammal viszem.

A király mindenkit megkérdezett, de senki se tudta megmondani. A királyleány elbeszélte kedvesének az esetet, mire az így szólt: — Eredj, mond meg atyádnak, az emirnek, hogy vesse a pálczát a tóba, a nehezebb vége a fenékre száll le, s ekkor küldjétek vissza a nyugati királynak.

Csakugyan kisült, hogy az ifjúnak igaza van; a követek visszatértek királyukhoz.

Erre három lovat küldött amaz vissza. Mind a három egyszínű és egyforma növésű volt s az üzenet így hangzott: — Melyik ezek közül az egy éves, melyik a két éves csikó és melyik a törzs? Ha eltaláljátok jó, ha nem, elviszem leányodat.

Összegyűlt minden bölcse az országnak, de egyik sem tudta közülrök megfejteni. A király azt sem tudta, mit tegyen.

A királyleány kedveséhez ment, hogy megkérddje őt: — Tudod-e, hogy el akarnak erővel vinni? — szölt — és elbeszélte az egész dolgot.

— Eredj — szölt az ifjú — s mond meg atyádnak, hogy kössen össze egy csomó szénát, mártsa vízbe, fecskendezze meg sósvízzel s este tegye a lovak elébe. Reggel az anya fog először kilépni az istálóból, utána a két éves s legutoljára az egy éves.

Megtettek mindent úgy, a hogy a fiú mondta s elküldték a feleletet a nyugati királynak. Ez várt egy darabig, azután küldött egy aczélpaiiszt és kopját azon izenettel: hogy ha evvel a kopjával keresztül szurják a paiiszt, úgy oda adaadja leányát a keleti király fiának, ellenkező esetben küldje el leányát a fiának.

Roppant nép gyűlt össze a köztük az emir is, de haszttalan minden akarat, -a paiiszt sehogy sem tudták keresztül furni. A királyleány ekkor beszélt atyjának fogoly-kedveséről, s a király magához hivatta őt. Az ifjú a kopját a földbe szurta s a paiisszal olyant ütött reá, hogy rögtön keresztül lyukadt.

Mivel a királynak nem volt fia, ezt az ifjút fogadta örökbe s őt küldte Nyugat királyához, hogy az ígélet szerint leányát elhozza.

Az ifjú ment, mendegélt, — meddig? arról hallgat a krónika; — egyszer lát egy embert, ki a fülét a földre téve hallgatódzótt.

Az ifjú megszölitotta: — Ki vagy te?

— Én az vagyok — felelt, a ki mindent megtud, a mi a világban történik.

— Ez aztán a derék legény! — szölt az ifjú, mindent tud, a mi világban történik.

— Derék legény az, a ki az aczélpaiiszt az áczélpaiissal átfurta.

— Az én vagyok — szölt az ifjú — legyünk testvérek.

És együtt indultak tovább. Mentek, mendegéltek, míg látnak egy embert, kinek mindkét lábára malomkö volt

kötve s míg egyik lábával Chisánba, a másikkal épen Stambulba lépett.

— Na ez már derék legény! — kiáltott az ifjú. — Egyik lábával Chisánba, a másikkal Stambulba lép.

Amaz felelt: — Én nem vagyok derék legény, hanem az a derék, a ki az aczélpaiszt az aczélkopjával átfurta.

— Az én vagyok — szólt az ifjú — legyünk testvérek.

Már most hárman voltak és mentek, mendegéltek, míg egy malomhoz nem értek. A malomnak hét köve örölt gabonát s mindazt egyetlen ember ette meg, mialatt folytonosan mormogott: óh atyám, meghalok az éhség miatt!

— Ah, ez már derék legény! — szólt az ifjú. Hét malomkö öröl neki s még sem lakik jól.

— Én nem vagyok derék legény — felelt amaz — hanem az a derék, a ki az aczélpaiszt az aczélkopjával keresztül szurta.

— Az én vagyok! Legyünk testvérek.

Most már négyen voltak. Mentek, mendegéltek s találtak egy embert, ki az egész világot vállaira vette s épen fel akarta emelni.

— Na ez már derék legény — szólt az ifjú — az egész világot a villaira vette s fel akarja emelni.

— Én nem vagyok derék legény, hanem az a derék, ki az aczélpaiszt az aczélkopjával keresztül furta.

— Az én vagyok, legyünk testvérek.

Most már ötön voltak és mentek, mendegéltek. Végre találtak egy embert, ki a patakban feküdt s a vizet mind kiitta, s még hozzá kiabált: óh atyám meghalok a szomszág miatt!

— Na ez már derék legény — szólt az ifjú — ki issza az egész folyót s még sem elég.

— Én nem vagyok derék legény, hanem az a derék, ki az aczélpaiszt az aczélkopjával keresztül furta.

— Az én vagyok, legyünk testvérek.

Most már haton indultak útra. Mentek, mendegéltek s találtak egy pásztort, ki tilinkóját fújta s hegyek, völgyek, mezők s erdők, emberek és állatok tánczoltak reá.

— Na ez már derék legény! Hegyeket, völgyeket megtánczoltat.

— Én nem vagyok derék, hanem az a derék, a ki az aczélpaiszt az aczélkopjával keresztül furta.

— Az én vagyok, legyünk testvérek.

Tehát heten voltak és így mentek tovább.

Emezek kérdék a királyfiút: — Testvér, ki átfurtad az aczélpaiszt: merre vezet Isten utunkat?

— Megyünk a nyugati király leányát elhozni.

— Csupán csak te érdemled meg őt — feleltek.

Elmentek a király kastélyába, hogy elhozzák a leányt, de a király sehogy sem akarta azt odaadni. Összehivta egész udvarát s elmondta, hogy ezek leányáért jöttek s bizonyára nem lesznek éhesek, legfőlebb egy-két falatot fognak enni. Be kell fűtni husz kemenczébe és mindegyikbe kenyeret sütni s huszonegy fazék ételt főzni. Ha mind megesszik, nekik adja leányát.

A hét testvér külön szobában volt. A hallgatódzó a padlóra tette füleit s meghallotta a király szavait és szólt az ifjúhoz:

— Hallottad mit mondott a király?

— Hogy tudjam én azt te kérhözött? Hisz nem vagyok vele egy szobában.

— Megparancsolta, hogy husz kemenczében kenyeret süssenek s huszonegy fazék leves készüljön, s ha meg tudjuk enni, csak úgy adja ide a leányát.

Az, a ki a hét malomkö örletjét megette, beleszólt: — Ne féljete! én előre megyek s mindent, mi kezem ügyébe esik, felemésztek s még kiabálni is fogok, hogy: óh atyám, meghalok az éhség miatt!

A mint a király ezt meglátta, ijedve kiáltott fel: jaj pusztítsa el őket az Isten, meg kell szöknünk előlük!

Összehivta embereit s elrendelte, hogy az egész házban csináljanak tüzet, hintsék be hamúval, földjék be nemez-takaróval. Ha este belépnek, bizonyára összeégnek mind.

A hallgatódzó mindent meghallott s kérdé az ifjút: — Hallottad mit mondott a király?

— Nem: hogyan is halljam!

A hallgatódzó elbeszélte.

Az a testvér, ki az egész folyót kiitta, beleszólt: — Megyek és tele iszom magamat s elöttetek lépek a szobába. Annyi vizet fogok kiköpni, hogy az egész házat tengerbe boritom.

Estére kelve, a király hívatta őket s kérte, hogy a nekik rendelt szobába menjenek nyugalomra. A vízivő ahogy feltátotta a száját, az egész szoba megtelt vízzel, úgy hogy más szobába kellett menniök.

A király egészen magán kívül lett s azt sem tudta, hogy mit csináljon. Összehívta ismét embereit, de ezek egyhangúlag kiáltották: — Történjék bármi, nem adjuk oda hercegnönket.

A hallgatódzó meghallván mindent, szólt a királyfihoz: Testvér, hallottad mit mondott a király?

— Honnan halottam volna!

— Tehát halljad: Történjék bármi, a leányt nem adják ide.

Az a testvér, ki az egész világot vállain hordta, szól: — Várjatok, én elhozom! Felrakom magamra egész házat és országát s elviszem.

Hátára vette a kastélyt s tovább ment. A pásztor elkezdett tilinkóján játszani, és hegyek, völgyek tánczoltak reá, s az, a ki malomköveket hordott lábain, előre ment; így indultak vig lárma közt haza felé.

A király sirt s kérte kastélyát vissza. — A leányt vigyétek, megszolgáltatok érte, de kastélyomat adjátok vissza.

A királyi kastélyt ott hagyták, a pásztor elhallgatott s hegyek, völgyek, mezők és erdők megszűntek tánczolni. A királykisasszonyt magukhoz vevén elindultak. A hősök közül mindenik a maga lakására tért vissza s az, a ki az aczélpaiszt aczélkopjával furta keresztül, a király leánynyal a keleti királyhoz ment. Amint hazaért látta, hogy otthon hagyott hercegnéje fiat szült, tehát őt is feleségül vette.

A mint este lefeküdtek így szólt magában a királyfi: — Egyik oldalomon is egy nap van, másik oldalomon szintén nap, s keblemen egy fénylő csillag játszik.

Reggel elhívatta szülőit s velök a király elé menve mondá: — Most elbeszélem nektek álmomat. Láttam

álmomban, hogy mindkét oldalomon egy-egy nap volt s egy ragyogó csillag keblemen játszott.

— Ilyen álmod volt? — kérdék amazok.

— Istenemre, olyat álmodtam!

Az égből három alma hullott alá; egyik a mesemondó-é, másikat vette el az elmeséltető, a harmadikat kapta a meghallgató.

(„Armenia“ 1888. évfolyam, 107—112 lap).

3. Fejezet. Örmény legendák¹⁾.

A) Az angyal és a molnár.

Egykor az angyal így szólott a molnárhoz:

Tarts penitenciát, mert tizenöt év mulva utánad jövök s magammal viszem lelkedet.

— Úgy tesztek — válaszolt a molnár; de alig távozott az angyal, máris így gondolkodott: „Tizenöt év, mégis csak — sok. Tíz évig majd élvezem a világot s elég lesz öt év a töredelemre.“ Azonban hamar eltelt a tíz év; ekkor ismét így szólott önmagához: „Kedvem szerint élek még négy évig, aztán egyet penitencziatartásra fordítok.“ Elmúlt a négy év is. „Tizenegy hónap még a világi életnek legyen szentelve, egy hó alatt aztán mindent kipótólok.“ Elrebbent a tizenegy hónap is; ekkor ismét így biztatá önmagát: „Isten irgalmas! tehát még huszonöt napot lehet élvezet közt eltölteni; öt nap elég lesz a töredelemre.“

— De nem várta be, hogy teljék el az utolsó öt nap is, hanem fejére veres sipkát téve bekormozott arczczal útra kelt Arábia felé, vélvén, hogy vagy kikerüli az angyalt, vagy ha találkozik is vele, ez nem fogja ötöt felismerni.

¹⁾ A sok szép örmény legenda közül — mutatványképpen — itt négy legendát adunk közre. A három első F á r a ó Simon szeretett barátom, Csik Szépvíz derék alesperese és érdemes örmény kath. plebánosa fordította Mechithár K o s után eredeti örményből — magyarra; a negyedik pedig, melynek eredeti örmény szövegét is adom (erdélyi örmény népnyelven) — a saját gyűjteményemből való.

Rövid idő múlva azonban szembe jö vele az ember alakot öltött angyal és így köszönt:

— Jó napot atyafi.

A molnár mit sem gyanítva, arabul felel: „Ásdáchul?”

— mi annyit tesz: „Mit mondasz?”

Erre eltávozik az angyal, de kevés idő múlva ismét elébe kerül vakító fényben, lángvörös pallossal kezében. Most úgy megijed a molnár, hogy lába gyökeret ver és nem tud tovább menni. Erre az angyal ekkép szól hozzája:

— Meg mondtam volt neked, hogy még tizenöt évet élsz . . . és fordítsd ezt az időt töredelem-tartásra, mosd tisztára lelkedet s igyekezzél fejér arczczal bejutni a mennyországba; minthogy nem kívánkoztál a mennyországba fehér arczczal, távozzál most a pokolba — fekete arczczal.

B) Ábrahám és a bálványképek.

Mikor az izraeliták ős atyja, Ábrahám még ifjú volt, ennek atyja: Thára, bálványképek készítésével s eladásával foglalatoskodott. Bizonyos napon Thára honn maradt s fiát küldötte a vásárra. Ábrahám útra kelt szamarával, mely hátán bálványképekkel telt zsákot vitt.

De egy mocsáros helyen keresztül kellett gázolniok és a megterhelt állat erőlködés közben elejti a zsákot, mely benreked az iszapban. Ekkor Ábrahám haragjában így kiáltott fel: „Jaj nektek! Micsoda istenek vagytok, hogy még e sárból sem tudtok kimenekedni. Méltók vagytok arra, hogy itt veszszetek el.“ És felhevülésében összetördelte a bálványképeket; azután haza tért.

Az apa elébe siet; de bámulva veszi észre, hogy csendes és szelid fia mennyire fel van ingerülve, azért így szólítja meg:

— Mi bajod fiam? Miért haragszol?

— Utközben, a mint egy mocsáron akartunk keresztül törni, a zsák leesett és a bálványképekből néhány eltörött. Erre megharagudtam, hogy milyen istenek ezek, melyek se magukon, se szamarukon nem tudnak segíteni . . . és a többit is összetördeltem, azután a darabokra tört holmit

ott hagyám a sárban. Hát ilyenek a mi isteneink? Ha saját ügyükben ennyire tehetetlenek, hogyan várhatunk mi tőlük segílyt?

— Fiam! igazat mondasz. Légy üdvöz érte!

C) Az igaz Isten hatalma.

Ábrahámhoz egykor így szólott atyja:

— Menj fiam a szőlőbe s kergesd el a darázsokat, mert tönkre teszik a gerezdeket.

Ábrahám a szőlőbe érkezvén látja, hogy mily teménytelen sok darázs szállta meg a gerezdeket, s mily nagy pusztítást visznek ezek véghez, azért így szólott hozzájuk:

— Halljátok darázsok! az én atyám isteneket készít; ha titeket ezek teremtettek, nevékben azt parancsolom nektek, hogy ne pusztítsátok tovább szőlönket. — De a darázsok nem távoztak el. „Lehet, hogy van más Isten — szólott tovább Ábrahám, — ki minket és titeket teremtett, ki létre hozta az eget és földet: akkor ez az igaz Isten . . . és én ennek hatalmával kergetlek el innen.“ Alig ejté ki e szavakat, a darázsok mind eltávoztak. Ő pedig ég felé emelte fel szemeit és így kiáltott fel:

„Ég és föld Ura, te vagy az igaz Isten.“

A darázsok nem is jöttek többé elő. S Thará, ki fiával gazdag szüretet tartott, e percztől kezdve az egyedül igaz Istenben hitt.

D) Szent-Péter és a bárány veséje.

Jézus útra kel tanítványaival . . . Délben megállanak; az ebédet Péter rendezi. Ebéd alatt kérdi Jézus: „Hát hol van a bárány veséje? Mire Péter: „Uram nem volt!“ Ebéd után folytatják utjukat. Találnak egy erszényt tele pénzzel. „Azé lesz az erszény, ki a vesét ette meg“ — monda Jézus. Erre Péter: „Uram én ettem meg!“

Bedroszê u kární burjákê.

Dsámphá g'elle Hiszusz héd áságérdáczhê . . . . Orhásztrégén gigánnin; ézdsásê Pedroszê gihoká. Udelvi micsore gihárczhênu Hiszusz: „Uch e kárnin burjákê?“

Ászor vèra Pedroszè: „Der cs'unáczi!“ Háczin edév gisárunágén ézdsámphán. Gikèdnun meg khèszágmè èlinkhè bánov. „Nàránè g'èllà khèszágè, vov èzburjákè gerile“ — ászáv Hiszus. Ná távániéczh Bedrosz: „Der jész gerilim èzzájñ!“

Պէտրոսը ու զարնի պուրհագը:

Ժամհա կ'եւէ Յիսուս Նետ աշակերտացը: Օրնասդրըկնս կիկաննին; ըզճաշը Պէտրոսը կի՛օգայ: Ուտէլի միջոբէ կիհարցընու Յիսուս, ուխ (ուր) է զարնի պուրհագը? Ըսոր վրա Պէտրոսը, տէր չունացի: Նացին ետևս կիշարու-նակնս ըզճամփան: Կիզըտնուն մէկ քրտակմբ ըլինքը (էի) պանով (դրամու): Նարանը կ'ըլլայ քրտակը, ով կէրիէ ըզպուրհագը — ասաւ Յիսուս: Նա դաւա-նեց Պէտրոսը, տէր ես կէրիիմ ըզզայն:

4. Fejezet. Örmény elmességek. A) Elmés mondatok.

Nemesség — érték nélküli régi portéka.

Meggyőződés — az állással változó árucikk.

Pénz — állandó barátság.

Barátság — láthatatlan valami.

Levegő — a falúsi tanító tápláléka.

Színész — egy perczig király, gróf, gazdag, szegény.

B) Öröm-dal.

1. Jertek, nézzétek, ki ette meg a szőlőt (szőlőlevél)? Jöttek, nézték: a kecske ette meg. A kecske a szőlőt, (adj Uram) a költéshez¹⁾ (kigondolás) alapot (anyagot), nekünk boldog esztendőt²⁾.

2. Jertek, nézzétek, ki ette meg a kecskét? Jöttek, nézték: a farkas ette meg a kecskét. A farkas a kecskét, a kecske a szőlőt . . . A költéshez alapot . . .

¹⁾ *երակ* (jérág) ér, vér-év, vena; vena poetica vel poetarum (Hor.) i. e. *facilitas in fingendo*.

²⁾ *բարիկենդան* (párigéntán) = *բարիկենդան* (a *բարիկենդան*-ból csinált hazai örmény párgedánk-ot). Baxévpata, Bacchanalia, olaszul Carnevale. A hazai örmény párgedánk-nak nevezi a far-sang három utolsó napját (vasárnap, hétfő és húshagyókedd). A párigéntán jelentése még: *bona et beata vita, laetitia, deliciae*. A perzsában *bérgedán*.

3. Jertek, nézzétek, ki ette meg a farkast? Jöttek, nézték: a medve ette meg a farkast. A medve a farkast, a farkas a kecskét, a kecske a szőlőt . . . A költéshez alapot . . .

4. Jertek, nézzétek, ki ette meg a medvét? Jöttek, nézték: a párducz ette meg a medvét? A párducz a medvét, a medve a farkast, a farkas a kecskét, a kecske a szőlőt . . . A költéshez alapot . . .

5. Jertek, nézzétek, ki ette meg a párduczot? Jöttek, nézték: a kard ette meg a párduczot. A kard a párduczot, a párducz a medvét, a medve a farkast, a farkas a kecskét, a kecske a szőlőt . . . A költéshez alapot . . .

6. Jertek, nézzétek, ki ette meg a kardot? Jöttek, nézték: a rozsdá ette meg a kardot. A kard a párduczot, a párducz a medvét, a medve a farkast, a farkas a kecskét, a kecske a szőlőt . . . A költéshez alapot . . .

7. Jertek, nézzétek, mi ette meg a rozsdát? Jöttek, nézték: az egér ette meg a rozsdát. Az egér a rozsdát, a rozsdá a kardot, a kard a párduczot, a párducz a medvét, a medve a farkast, a farkas a kecskét, a kecske a szőlőt . . . A költéshez alapot . . .

8. Jertek, nézzétek, mi ette meg az egeret? Jöttek, nézték: a macska ette meg az egeret. A macska az egeret, az egér a rozsdát, a rozsdá a kardot, a kard a párduczot, a párducz a medvét, a medve a farkast, a farkas a kecskét, a kecske a szőlőt . . . A költéshez alapot, vig húshagyót, boldog esztendő.

Szamosújvártt, 1784. jún. 14-én irtam saját kezemmel:

Szongott Kristóf ¹⁾).

Dágh uráchutheán.

— *Az öröm-dal örményül.* —

1. Jégekh deszekh, the vov gerile zekin? Egán, deszán: ádzé gerile zekin. Ádzèn zekin, dágn, jérágin, miéz pári dárin, miéz pári gértán.

¹⁾ Ezen munka írójának egyik őse, ki szintén Szongott Kristóf nevet viselt.

2. Jégekh, deszekh, the vov gerile ézádzèn? Egán, deszán: kálè gerile ézádzèn. Kálè ézádzèn, ádzèn ézekin... Dágn jérágin...

3. Jégekh, deszekh, the vov gerile ézkálè? Egán, deszán: árcsè gerile ézkálè. Árcsè ézkálè, kálè ézádzè, ádzè ézekin... Dágn jérágin...

4. Jégekh, deszekh, the vov gerile ézárcsè? Egán deszán: inczè gerile ézárcsè. Inczè ézárcsè, árcsè ézkálè, kálè ézádzè, ádzè ézekin... Dágn jérágin...

5. Jégekh, deszekh, the vov gerile ézinczè? Egán, deszán: thuré gerile ézinczè. Thuré ézinczè, inczè ézárcsè, árcsè ézkálè, kálè ézádzè, ádzè ézekin... Dágn jérágin...

6. Jégekh, deszekh, the vov gerile ézthurè? Egán, deszán: zsángre gerile ézthurè. Zsángre ézthurè, thuré ézinczè, inczè ézárcsè, árcsè ézkálè, kálè ézádzè, ádzè ézekin... Dágn jérágin...

7. Jégekh, deszekh, the vov gerile ézzsángè? Egán, deszán: muge gerile éz-zsángè. Mugè éz-zsángè, zsángè ézthurè, thuré ézinczè, inczè ézárcsè, árcsè ézkálè, kálè ézádzè, ádzè ézekin... Dágn jérágin...

8. Jégekh, deszekh, the vor gerile ezmugè? Egán, deszán: gádun gerile ezmugè. Gádun ezmugè, mugè éz-zsángè, zsángè ézthurè, thuré ézinczè, inczè ézárcsè, árcsè ézkálè, kálè ézádzè, ádzè ézekin... Dágèn jérágin, miézi párigéntán, pári dárin.

1784-ին յունիսիս 14-ին կերպան գրեցաւ այս գիրս ձեռամբն խաչիկ Սօնկոմեան :

C) A farsang kötelezvénye.

Én alóliirt ángádsábur (fülleves), ki churuttal és kövér húslével vagyok elkészítve, fia vagyok tekintetes fodrozott, nagy fülekkal (ellátott), tehénturóval (töltött) „pirahi“ urnak. Tanuskodom ezen csonka és zsiros kezeimmel, melyen toll (íróeszköz) helyett a kalán-nyelével irtak, hogy tartozom a rettenes és csodálatos disznózsirba fullasztott szegény „chojmách“-nak azaz a sodrott „chatlámáh“-nak és felül mézezett nagyobb, tekintetes (testvéreiből

alakult) rakás-(tésztá-)nak kilencz „sèleh“-vel és fél lengyelországi pénzzel, mely (átszámítva) erdélyi pénzre, a polturának tizenhatod részét teszi . . . (A többi hiányzik!).

Fársángin zápiszé.

— *A farsang kötelezvénye örményül.* —

Jész dágdág ángásáburész hortorádz churuthov u mész ker survov, vor jém vérti bádveli Ághácsháh chédz-bádz miédz ángédsnerov sámákisov pirohuné. Gu végá-jéczhnum ájsz im csudnikh u jégkli czervénerovész, vornov këricsin déghé, tikálin gothové këréczhi, — incshbesz ar bárdim zárhuréli jév zármánáli chozi jégghov cheghtádz záváli chojméchin, ájszinkhèn oldordzun cháflámájin jév irjén médzákujn bádveli vérin méghrádz ámbrevin észtag iné sèleh u gesz ilácháczh ergèri észtag, szebelov árdeáli észtagi véráh, ájszinkhèn dásznéveczhum phájé putrákin, vér szumá . . .

5. Fejezet. Örmény szótalányok.

Fehér a szántóföldem, kezemmel vetek, számmal aratok.

— Irs. —

*

Levetettek a hegyről, nem törtem el; a völgyben magával ragadt a szél, de mi bajom sem lett; kő alá kerültem, de össze nem zuzódtam; a vízben azonban — megáztam.

— Papir. —

*

Tizenkét gyermeknek vagyok atyja; ezek közül némelyik 30—30, másik még több unokát nemzett nekem. Gyermek, unokák velem egyszerre születtek. Közülök egynehány fehér, a többi fekete; — ezek mindvégig együtt jó egyetértésben fognak lni, és velem egyszerre meghalnak.

— Esztendők, hónapok és napok. —

*

Nincs se nyelvem, se testem; mégis igazat mondok.

— Lelkiismeret. —

*

Egy fehér ház elterülve,
Rajta szárnyasok leülve!
Mint a csirkék szaporodnak,
Ha nyelvedre veszed: szólnak.

— Könyv. —

*

Van egy tyuk, mely élettelen,
Ember-kézzel ételt veszen;
Ha neki adsz egy világot:
Megeszi, sőt jól sem lakott.

— Irtóll. —

*

Négy testvér megfutamodik,
Kettő együtt soh' sem lakik;
Mikor egyik megszületik,
Az idősb már elköltözik.

— Fvszakok. —

6. Fejezet. Néphumor.

„Szamosújvár szabad királyi város monográfiája“ című munkám harmadik kötetének 264—266 lapjain közöltem volt néhány terméket, mi a néphumor körébe tartozik. Még közreadok itt egy-kettőt; a többit mellőzöm annál is inkább, mert azok gyűjtésével dr. Bányai Elemér barátom foglalkozik. (L. „Örmény anekdoták és egyéb apróságok. Összegyűjtötte Bányai Elemér. Szamosújvár, Todorán Endre „Aurora“ könyvnyomdája 1902).

*

A közgyűlés a város ügyeit tárgyalta. A város-gazda jelenti, hogy a víz elvitte a gátat. A nagy többség gőz-malmot akar csináltatni; csak a polgármester, a vízi malom mellett. Ekkor . . . György, a főispán elejébe lép, — mi közben nagyot üt az asztalra — és így szól: —

Méltóságos ur nem akarom mást mondani, csak mit Karátsonyi főbiró: „Ha van pénzünk, ne g ő z ö l ő g j ű n k.“

*

Az erzsébetvárosi örmény egy alkalommal így köszöntötte fel plebánosát:

— Isten éltesse a plebános urat a míg él; ha meghal, lesz más.

*

Az apa ezt az utasítást adja fiának:
Fiam Bogdi, mikor levelet irtak, dugjátok egymásba.

*

Egy más apa ezt írja fiának:
A levelet, melyben pénzt kérsz tőlem, nem kaptam meg.

*

Egy levélből:
— A bivalok mennek, holnap — én.

*

Egy marhakereskedő, ki csak ökröt, felesége pedig tehenet és fia borjút árult, így szólott a vevőhez:

— Ha kell ükür, itt vagyok én; ha tehen — feleségem; ha borju — fiam.

*

X. a szomszédjáról:
— Ő tud az én szájjammal beszélni.

*

— Tudsz keresztet vetni, — kérdi a kath. püspök a kálvinista fiútól. Kérdezett helyett az örmény fiú felel és mondja:

— Nem tud, mert az anyja reformatus és az apja szederes.

XXX. Czikkely.

Hazai örmény közmondások.

Mikor „Szamosújvár szabad királyi város monográfiájá“-nak harmadik kötetét közre adtam, még nem tudtam, hogy vajjon kiadhatom-e ezen költséges, illusztrált nagy munka ötödik kötetét is („A magyarországi örmények etnographiája“); azért tettem volt ott (241—248 lap) közzé fölötte becses gyűjteményemből száztizenegy (111) közmondást. Most itt kiegészítem gyűjteményem sorozatát még azzal, mit ezen a téren felmutatni képesek vagyunk. Szándékosan használom a „kiegészítés“ szót annál is inkább, mert alig lehet az egész hazában még néhány (?) örmény közmondás, melyekről tudomással ne bírnék. És itt dicsekvés nélkül elmondhatom, hogy a hazai örmény közmondásokat — a megfelelő örmény szöveggel együtt — csak egyedül magam gyűjtöttem össze. Mert közöltek mások is az „Armeniá“-ban örmény közmondásokat; de azok 10—20 kivételével nem hazai, hanem keleti örmény közmondások és többnyire Ábgár Hovhanniszeánnak nemetül közrebocsátott gyűjteményéből valók . . .

„A közmondások a józan ész és megvizsgált tapasztalatok alap-igazságai: a serkenő okosság, az észlelő szellem zsengei. Ezek képezik a nép erkölcsi rendszerét és száz könyvnél is jobban képviselik a józan ember-észt. Nem egyedül nép-élcz virágai a közmondások, hanem úgy tekinthetők, mint a népbölcsészet elemei. Tanítják az életbölcsességet és néha oly dolgokról is adnak felvilágosítást, miről a tudományosság és rendszerek hallgatnak. Vannak nemzeti közmondások, melyekből jobban ki lehet ismerni a nemzet jellemét, mint néha fontos dolgokból; és mivel a nép közitéletét tartalmazzzák, a nemzeti láng-ész, az élő- és utókor erkölceinek valóságos okmányai.“¹⁾

Tapasztalt, okos apáink erkölceinek okmányai ezek a szép közmondások, melyeket a hű magyar fordítás mellett eredeti örményben is közlök:

¹⁾ Aszalay József, Szellemi omnibus, II. kötet 296—297 lap.

Csak az az ember, a ki olvasni tud: Márt miájn ná e, vov choszecznelu kide.

Mikor a fa kidől, van elég favágó: Jép dzaré gipéli, ná gá pávágán phádgodrogh.

Ha látod, hogy a folyóvíz nem követ tégedet, ne kísérd azt: Theor desznusz, the vázoghcsuré cshi hedevi ézkjéz, mi ágháavori ézzán.

A vízbeeső ne féljen az esőtől: Csèrin mecs én-noghè cshi váchná thátven.

Erős eczet széttöri edényét: Ámbur kháczháché g'ávère ézámáné.

A kutyák egymás közt marakodnak, de a farkas ellen megegyeznek: Sènjérè iréncz mecs gichádnévin, pájcz kálin éntem gumisvin.

Ismerek sok dalt, de nem tudok énekelni: Sád jég-hánág gidsáncsnám, pájcz eshidim kártálu.

A vízben a halnak nincs értéke: Csèrin mecs czugé cshuni árzsek.

A mit a nagy mond, azt meghallja a kicsiny: Incs mjédzè g'ásze, zán bizdigè gilésze.

Az arany kicsiny, de értéke nagy: Oszkin bizdig e, pájcz árzsekè mjédz e.

Ki dolgozzék? Én és te. Ki egyék? Én és te: Vov páni? Jész u tun. Vov ude? Jész u tun.

A haragos hamar megöregszik: Szardodè eshuszt gidzeráná.

Jobb az okos ellenség, mint a balga barát: Álaghegèn e chelkhov thésnámin, khán ánehélkh párégámé.

Jobb a közeli szomszéd, mint a távoli rokon: Álaghegèn e modigi vecsinè ¹⁾, khán héruvi ázkágáné.

Mikor étvágyam volt, nem volt pkilávom; most van philávom és nincs étvágyam: Jép ápetit ²⁾ unáczhilim cshim unáczhi philáv; himbig philáv unim u ápetit es'unim.

¹⁾ A hazai örmény a jó *qnuogh*: tэрáczhi mellözésével a latin vicinus szót (olasz: vicino, franczia: voisin, roman: vecin) használja.

²⁾ Habár már Choreneinél előfordul a szép *uápetit*: áchor-zság szó (l. Nagy-Örményország története I. könyv, I. fej.) mégis közülünk némelyek a latin appetit(us) szóval élnek.

Egy kézben két dinnyét nem tarthatsz: Meg czerácz mecs eshisz gárná ergu szjééh pèrnelu.

A némát megérti az Isten: Êzmundsê gihászkêná Ásztvâdz.

A szegény bánatát csak a szegény érti meg. Êz áchkhêdin mès-chuluthiunê miâjn áchkhâdê gihászkênâ.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Mikor a pápa misézik. Tudvalevő, hogy nem sokkal ezelőtt még idegenek is jelen lehettek a Szentatya miséjén, sőt rendes körülmények között az egyes vagy kisebb számú zarándokok ilyenkor részesültek Ő Szentsége látásában és áldásában. Egy ily alkalommal jelen volt Otto von Pfordten, német protestáns író is a pápa, magán kápolnájában, s az ott nyert benyomásokról a következő módon számol be egy szenzációs cikkben: Midőn a pápa megérkezik, arcát kissé fölemeli, s értelmes szájának szelid mosolyával üdvözli a jelenlevőket, a kik természetesen mindnyájan térdelnek, még a protestáns vallású nemes is akaratlanul féltérdre ereszkedik annak az aggastyánnak méltóságos atyai és nemes tekintete előtt. Miközben a pápa imádkozik, az ember azt hinné, hogy a templomokban levő, s térdelve imádkozó pápákat ábrázoló szobrok valamelyikét látja maga előtt. Azonban a pápa alakja szebb minden szobornál, ő egészen el van merülve imájába, fejét összetett kezére hajtja, mint a hogy a mély áhitatot jelképezni szokás, papi ruhája csodálatos körvonalakkal övezi körül. A mise első szavait alacsony hangon mondja, hangja később mindig erősebbé válik, — mintha az ima szavaiból meritene erőt, — s mindig kimondhatatlanul megható és alázatos. Az új életet és új kifejezést nyert latin szavak átröppennek a remegő hallgatóság néma imája fölött, s fölszállnak a nagy, láthatatlan Lényhez. Végül egészen tisztán kivehetők a bűnbánó szív töredelmét leghivebben kifejező „*mea culpa... mea maxima culpa*” szavak. A protestáns írótt annyira megatják az ima szavai, hogy azt hiszi, hogy ha ezek nem a szív legmélyéből fakadnak, úgy ezen a világon minden hazugság, — s neki a ki inkább kíváncsiságból ment a ritkán látható érdekes ténykedésre, szemei könnyekkel telnek meg. Mise végén, midőn a pápa — káplánjaira támaszkodva — leszáll az oltártól, önként jut eszébe az embernek Mózes képe, a ki karjait Áronra és Hurra támasztva vágyteljesen néz a Szentföld felé. A kép önkéntes és teljesen átértett: a pápa nem celebrálja, hanem átéli a misét... Még egy megható pillanat következik, az áldás pillanata: jóságtól csillogó szemek, kimondhatatlan édes mosolygásától

kisért békeszavak, s egy érzelmetli taglejtés, mely mint édesgetés, úgy tűnik fel a lehajtott fejek fölött. Karjai kitárulnak, mintha az egész világot föl akarnák ölelni, mindenkire békét árasztani. Így áll a pápa egy pillanatra, azután visszafordul az oltárhoz, a hol az ő békéje, az egyedüli igaz béke van... Szertartás után a pápa karos-székbe ült, s elkezdődött a jelenvolutak kihallgatása. Ugy tűnt fel ő most, mint egy jámbor, érzelmetli, szelid és bölcs apostol, ki tanácsot, vigaszt és áldást oszt, áldást teljes szívéből... Most egy öreg úr járult eléje, azután egy fiatal házaspár, utána egy egyszerűen, sőt szegényesen öltözött hölgy, a ki hosszasan beszélt és sírt... s ő valamennyit kedves mosolylyal fogadja, valamennyihez szólott és midőn fölemelkedtek, arcukról a vigasztalás sugárzott! Az író azzal végzi leírását, hogy ő a Vatikánból kimenne, magával vitte emlékében XIII. Leonak azt az utolsó atyai képet, s az nap nem is ment a szokott muzeumokat meglátogatni; a pápa miséje elég volt arra, hogy az egész napját elfoglalja. („Alkotmány,“)

A születési arisztokrácia fogalmát, — az előkelők, nemesek, kitünőkre vonatkozólag a görög bölcselel: Aristoteles úgy határozta meg, hogy ezen elnevezéseket csak azok érdemlik meg, a kik főrangú születés mellett személyes fölemelkedettségük s kiváló lelki tulajdonaik által is öröklök elődek nemességét, s így tényleg kimutatják, hogy ők valóban a legjobbak közé tartoznak, vagyis — mint az ó-görög kifejezés mondja — arisztokraták. Egy alkalommal maga a magyar parlament mai vezére Apponyi gróf is úgy nyilatkozott, hogy szerinte az arisztokrácia előkelő állása akként értelmezendő, hogy a nagyobb jogok, egyszersmind nagyobb kötelességekkel járnak!

Vallás és tudomány. Pasteur, a nagy természettudós, a bacillusok világhírű fölfedezője, a kinek korszakalkotó befolyása volt a természettudományokra, tetőtől talpig buzgó katolikus és hívő volt. Fényes bizonyosságát adta ennek, mikor 1888-ban ünnepies beszédben foglalta el akadémiai székét; a melyben teljes odaadással hívőnek vallotta magát. A nagy tudósnak most leplezték le a szobrát Doleban, s ez alkalommal francia lapok a következő nevezetes mondását elevenítik föl: Azt kérdezték tőle ugyanis egész komolyan, vajjon hisz-e a katolikus vallás tanításában és a bibliában; a melyek ellenkezni látszanak a modern természettudományokkal? Pasteur csak annyit felelt: A katolikus egyház tanításaiban van annyi hitem és olyan erős, mint akármelyik bretagnei parasztembernek és pedig ahhoz a tudományhoz képest, a melylyel most rendelkezem, — ahhoz a tudáshoz viszonyítva pedig, a melylyel nem bírok, van a katolikus hitem olyan buzgó, mint akármelyik bretagnei paraszttassonyé. A bretagnei parasztnép tudvalevőleg Franciaország legbuzgóbb katolikus népe. A nagy tudósnak tehát nemcsak becsületére válik e nyilatkozata, hanem alázatosságára is vall; az pedig a legkiválóbb

tudósnak is ritka és elsőrangú erénye. Pasteurt tehát joggal számíthatjuk legnagyobb katolikusaink közé!

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A katolikus egyház Armeniában. Az örmény egyházi irodalom terén érdekes eseménynek lehet nevezni azt a hatalmas munkát, melyet egy német teológiai professzor, dr. Weber Simon, a freiburgi kath. teológiai fakultás tanára, nem régiben közrebocsátott. „A katolikus egyház Armeniában“ cím alatt jelent meg a német nyelven írott és ötszáz harminczkét oldalra terjedő munka, mely méltán megérdemli, hogy mindenütt elterjedjen, minden örmény által elolvastassék, s nemcsak örmény, hanem magyar nyelvre is lefordíttassék, mert elejétől végig érdekes, változatos és hiteles tükrét mutatja azon küzdelmeknek, melyek a kereszténység elterjedését Örményországban és az örménylakta vidékeken kísérték. Már maga a tárgy is olyan, hogy úgy egyháztörténeti, mint kulturtörténeti szempontból a legnagyobb érdeklődést keltheti fel minden olyan emberben, a ki a keresztény eszmék evolúciójának, hatásának és elterjedésének világhódító utját a szociológus emelkedettebb álláspontjából figyeli. Mert hiába akarják ujabban az egyes keresztény ellenes jelszavak által megrészegített irodalmi és politikai pártok a kereszténység világmegjelenésének jelentőségét lefokozni, ez nem fog sikerülni egyiknek sem, a hogy nem sikerült az ilyen törekvés a múltban sem, mert a keresztény eszmék az emberiség életében a legnagyobb világprobléma alakjában jelentkeztek, melyeknek hatása egyetemes és általános volt s új irányokat adtak évezredek életének. Uj képét teremtették meg ezen eszmék a világnak s közösségbe hozták a geográfiai korlátoktól függetlenül millióknak az érzésvilágát — abban a tanban, melyet az emberiségnek az élet céljáról legmélyebben és legelőször Krisztus hirdetett.

Megérteni és felfogni a keresztény eszmék jelentőségét, ép olyan nagyjelentőségű kérdés volt abban az időben; miként ma, s ha azt látjuk, hogy Örményországban ezen eszmék korán elterjedtek, követőkre és terjesztőkre találtak, rámutattunk egyúttal a tényre is, hogy a műveltségnek mily magos fokán állhatott az ókori örménység, mely ezen eszméknek lelkében oltárt emelt. Dr. Weber Simon nagyszabású egyház- és kulturtörténeti munkájában érdekes képét adja mindazon eseményeknek, melyek a keresztény eszmék és a keresztény egyház örményországi elterjedésének és megszilárdulásának eredményére vezettek. Kezdve a legrégebb nyomoktól, minden adatot, mely tárgyára vonatkozik, pontosan ismertet s valóban oly erudíciónak bőségét tárja fel, mely elismerést követel számára minden művelt olvasótól. Egy magos nívón álló essay-szerű bevezetéssel indul meg könyve, melyben az ország és a nép viszonyait fejtegeti nagy éles látással s ezután áttér a történeti rész tárgyalására, melynek egyes fejezetei megannyi egyháztörténeti és

műveltségtörténeti remek tanulmányok. A történelemmel párhuzamosan tárja fel az egyes örmény királyoknak a kereszténységhez való viszonyát, a hierarchiai szervezését, a hit és a hitélet jellemző megnyilvánulásait, különös tekintettel lévén a politikai állapotok ismertetésére, melyek a keretét adják a kereszténység világeszméjének történeti fejlődéséhez. Csupán a legnagyobb vonásokkal jelezhetjük itt a nagyterjedelmű könyv tartalmát, jól tudva, hogy ezzel még semmit sem mondtunk a műről, melynek tüzetes ismertetése heteket és hónapokat igényelne. De midőn e helyen arra vállalkoztunk, hogy a rendkívül alapos és forrásmunkának méltán nevezhető könyv megjelenését tudassuk meg lévén győződve annak feltétlen értékéről, fő szempont gyanánt lebegett előttünk azon óhaj nyilvánítása, hogy a hézagpótló munka, bárha minél előbb örmény és magyar fordításban is megjelenhetnék. Szükségesnek tartjuk ezt annyival is inkább hangoztatni, mert a munka az ázsiai örménység hitéleti multjára vonatkozólag rendszeres és egységes képet nyújt s az ilyen műveket első sorban azon a nyelven kell terjeszteni, mely az illető nép sajátja. Az örmény fordítás munkája, a mi nézetünk szerint a bécsi tudós mechithárista atyákra vár, kiknek fáradságtalan irodalmi tevékenysége Európaszerte ismeretes. Nagy szolgálatot tennének ezzel az örmény egyházi irodalomnak is, mely egy ilyen becses munkát nem könnyen nélkülözhet. Mi ujólag a legnagyobb jóindulattal ajánljuk az érdekes könyvet mindenkinek figyelmébe, s csak a feltétlen elismerés hangján szólhatunk a mű szerzőjéről, a ki német volta daczára ambícióját kereste abban, hogy a kereszténység örményországi diadalainak a művelt világ előtt szószólója lehessen.

KÖZGAZDASÁGI ÉLET.

Boldogulásunk alapfeltétele. Azt hisszük Magyarországnak legfőbb érdeke, hogy minden polgára a legjobb igyekezettel és megfeszített erővel végezze dolgát. Gazdasági és kulturális boldogulásunknak az az alapfeltétele, hogy a gazda és iparos igyekezzék mentől többet és jobban termelni, terményeit a piaci keresletnek mentől hozzáférhetőbbé tenni; a kereskedő pedig szakmájának tartozó mozgékonyssággal és találékonysággal azon dolgozzék, hogy a nemzeti termelés rá is meg a termelőre nézve is mentől több haszonnal jusson el a belföld meg a külföldök fogyasztóihoz. Világos, hogy mindenik ága a foglalkozásnak pótolhatlan és saját helyével bír a nemzet háztartásában. Egyik a másikra van utalva. Egyik munkája kiegészíti a másikat; ennél fogva csak úgy lehet hasznos és eredményes, ha az érdek- és haszonközösség teljes öntudatával, békében és egyetértésben folyik. („Budapesti Hirlap“).

Kereskedelem és termelés. Wickenburg Mark gróf kereskedelemügyi miniszteri államtitkár ezen igaz szavakat mondotta: Meggyőződésem, hogy a kereskedelem a közgazdasági organiza-

czióban is oly szükségletet elégít ki, mint a termelés, — hogy a kereskedelem közgazdaságilag egyenértékű tevékenységet képez a termeléssel. A nemzeti gazdaság, a nemzeti társadalom szempontjából pedig, a mint azt a gazdasági történelem is bizonyítja, csak a kereskedelem képes az ipar mellett annak a nemzeti tőkének gyűjtésére forrásul szolgálni, a melynek segítségével lehet csak a mai vagyoni jogi rend mellett és úgy hiszem, bármely vagyoni jogi rend mellett is magának a közgazdaságnak egészségesen intenzív továbbfejlesztése, a melynek segítségével lehetséges csak korunk kulturális és állami egészisztenciájának kielégítése.

MI ÚJSÁG AZ ÖRMÉNY VILÁGBAN?

Mêlke örmény királyné evangeliomoskönyve. Mêlke, Váspurágán örmény tartomány Árdzruni Kákik uralkodójának felesége és a Pákráduni-házból származott I. Szêmpád király, Sábuh nevű fivérének leánya volt. Ennek a nagymivéltsgű, vallásos nőnek evangeliomoskönyvéről van itt szó, mely 1000-dik esztendőben Kr. u. iratott, s melyet tavál adott ki a velencei örmény mechitharista-szerzet (ára 15 korona). Ehhez a díszes kiadáshoz Bodurián mechitharista-ataya írt előszót. Azután szól az író röviden Mêlke életéről és elég terjedelmesen ezen igen becses könyv viszontagságairól. Ez a drága könyv kezdetben a várák-i zárda (Örményország) Szent-Kereszt nevű egyházában őriztetett; de rabló kezek azt innen többször elvitték, azonban mindig pénzzel visszaváltott. Utóljára csendes pihenő helyet a velencei mechitharisták muzeumában talált — a szóban levő könyv. Szövegét a tudós mechitharisták összehasonlították a latin és görög evangéliummal. Ez a becses mű iránt, mely tizenegy színes képpel illusztrálva jelent meg, méltán érdeklődnek nemcsak a szépművészet kedvelői, hanem a nyelvészek és régészek is!

Örmény emlékek Jeruzsálemben. Az ismert régész és armenista Mar az orosz keleti régészeti társulat egyik ülésében, egy fölötté érdekes tanulmányt olvasott fel azon újtjáról, melyet 1902-ben tett Keleten azért, hogy Jeruzsálemben az örmény Szent-Jakab és Szent-Katalin nevű zárdákban őrzött örmény és georgiai kéziratokat áttanulmányozhassa. A talált kéziratok között a legbecsesebbek azok — mondja Már, — melyek Világosító-Szent-Gergelyre és Georgia megtérítőjére: Nuné-re vonatkoznak...

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ-TULAJDONOS: SZONGOTT KRISTÓF.

SZAMOSÚJVÁRT, TODORÁN ENDRE „AURORA” KÖNYVNYOMDÁJA.

Lukács Béla emlékszobra. Magyarország egykori nagyérdemű kereskedelemügyi miniszterének, a szerencsétlen véget ért Lukács Bélának emlékszobrát állítanak Zalatnán, a jeles államférfiu szülőhelyén. Most bocsatotta ki az emlékmű bizottsága pályázati fölhívását, melyből a következő főbb részleteket emeljük ki: 1. Az elhunyt az emlékművön egész alakban vagy mellszoborban ábrázolandó. 2. Az emlékmű elhelyezésére a zalatnai kaszinói kör helyisége előtt levő kert von kijelölve. 3. A mű kivitelére 6000 (hatezer) korona áll rendelkezésre. A kivitellel megbízott művész munkáját bronzba öntve, fennebb említett helyen felállítani legkésőbb 1904. április hó 24-ig a szoborbizottságnak átadni tartozik. A pályázat eredménye legkésőbb 1903. június hó 30-ig ki fog hirdettetni.

A Nemzeti Múzeum jubileuma. Szalay Imre igazgató (a külföldi vendégekhez): Ime ez itt (Széchenyi Ferencz szobrára mutat) múzeumunk legnagyobb ritkasága. Egy magyar mágnás, a ki vagyona javát nemzeti czélokra áldozta. („Kakas Márton“ 1902. nov. 30. szám).

Kolozsvár virilisei (1903) között a következő örmény nevekkal találkozunk: Dobál Antal (6147 k. 64 f.), Gájjágó Manó (2273 k. 70 f.), Vikol Lajos (1846 k. 39 f.), Burgya Tódor (1718 k. 76 f.), Betegh Péter (1609 k. 46 f.), Betegh Bálint (1479 k. 80 f.), Vikol Antal (1410 k. 51 f.), Tamási István (1298 k. 60 f.), Sárga Kristóf (1213 k. 36 f.).

Hogy bántak el régebben a garázdálkodókkal? Két örmény került 1826-ban Ó-Radnára. Szamosújvári volt mind a kettő; egyiket Gárábed Gergelynek, a másikat Gámenczi Józsefnek hívták. Miután az ó-radnai korcsmában kissé leitták magukat, templomba mentek, mert az örmény érzi, hogy még ilyen állapotban sem szabad elkerülnie a templomot. Az volt a két örmény terve, hogy a templomban előbb imádkoznak, azután dolgaik után néznek. Ámde az ördög hatalmába vette a két boldogtalant és elkezdett incselkedni velük. A vége az lett a dolognak, hogy imádkozás helyett mindketten nevettek és nevetésükkal botránkoztatták az ájtatos híveket. Míse végeztével egy ember megfeddette őket illetlen magaviselésükért, de erre már az atyafiakban is fölbuzdult a virtus és borzasztóan hajbakaptak a templom előtt. Csakhamar fülébe jutott az eset a papnak, a ki nem tehetett egyebet, minthogy bejelentette őket a szamosújvári kereskedő társaságnak, hogy miként a nemzetközi vitáliáknál szokás, az tegyen törvényt a külön autonmiával élő örmények fölött. A kereskedő-társaság elnöke gyűlés elé hívatta a két verekedőt és kezdte a vallatást röviden, de erélyesen. — Igaz-e, hogy az ó-radnai templomban illetlenül viselkedtetek és verekedtetek? — Igaz, de... — Semmi de, kimondom az itéletet. Fizetni fogtok a templom számára egy-egy viaszgyertyát, áristomot ültök kétszer huszonnégy óráig katonavasban, bőjtölve, elmentek a plebánoshoz, megkövetitek és külön adtok még a halottakért egy misére valót. A bünösök kiállották a büntetést, lefizették a bírságot és többé nem rendetlenkedtek, mert különben meggyült volna bajuk a czéhvel, melyhez tartóztak. Bizony okosan cselekedett akkor a czéh. Nem is akadt annyi rendbontó, mint ma.

— Egy szomorú esetről teszünk kötelességszerű jelentést: Szentpéteri János örmény kath. áldozár, ki a hazai örmény papság egyik jelentékeny tagja volt, Kolozsvárt elhalt. Temetése ápril hó 8-án ment végbe Bíró Béla kolozsvári apát-plebános és a kolozsvári róm. kath. papság részvétele mellett. Néhai ugyan nem volt szamosújvári születésű, de azért méltán megemlékezhetünk ezen érzékeny veszteségről e rovatban, mert Szentpéterit jól ismerték Szamosújvárt is. Legelőször akkor járt itt, midőn a mivel és szép Szongott Vettit Gáspár Gyula marosvásárhelyi birtokos-kereskedő vette nőül; utóljára egy pár évvel ezelőtt az erdélyi részek nagyhirű róm. kath. püspökének társaságában fordult meg városunkban. Szentpéteri előbb gymnasiumi tanár volt Gyulafehérvárrt, innen lelkésznek ment Gyergyó-Szent-Miklósra, hol több éven át működött, mint az örmény kath. hívek plebánosa, később a gyergyó-szent-miklósi pénztévezetek egyikének élére állott és mint igazgató éveken át szép eredményeket mutatott fel. Végre ott hagyta ezt az állását is és Kolozsvárra jött, hol az erdélyi róm. kath. status titkári hivatalát szakértelemmel viselte. Lakott rövid ideig Brassóban is. Holttestét Erzsébetvárosra szállították, hol azt a családi sírboltba helyezték. Legyen emléke áldott!

— Dr. Gopcsa László kultuszminiszteri titkár a húsvéti ünnepeket városunkban töltötte testvérei körében.

— Dr. Temesváry János tanár a húsvéti szünidő alatt Olaszországban járt; a nagyhetet Rómában töltötte. Rampolla bíboros, a pápa titkára kihallgatáson is fogadta, hosszabb ideig beszélt vele és élénken érdeklődött a hazai örmény egyház viszonyai iránt.

— Walton Róbert és Uferbach Jenő állami gymnasiumi tanárok a IX. fizetési osztály első fokozatába léptették elő. Fogadják meleg gratulációnkat!

— Ápril 26-án tartotta mennyekzöjét Lengyel István kereskedő a kedves és széplelkű Luka Annával, lapunk szerkesztőjének fogadott leányával. Az esketést a kanonok-plebános úr végezte a piaczi örmény kath. templomban. Valamint a templomban, úgy a főpiacon és a menyasszony lakása előtt nagy néptömeg verődött össze. Mikor visszajövet a hosszú kocsisor a szerkesztő lakása előtt megállott, a zenekar rázendített a Rákóczi-ra. Délben fényes és népes lakodalom volt, mely alatt sok pohárköszöntőt mondtak. Lakodalom után víg táncz, mely 9 óráig tartott. Vacsora után az asztaltársak majdnem mindnyájan elkisérték az ünnepeltek közel levő új szállásukra. Szálljon Isten áldása az új-párra. Boldogság kísérje éltek egész folyamán!

— A közbe esett húsvéti szünidő miatt április 15-én ünnepelte meg az állami főgymnasium és a polgári leányiskola az 1848-iki törvények szentesítésének évfordulóját. A gymnasiumban Walton Róbert és a polgári leányiskolában Domonkosné Solti Mária tartott sikerült beszédet.

— Osztían Sándor végzett joghallgatót a kolozsvári királyi tábla elnöke a szamosújvári járásbírószághoz joggyakornoknak nevezte ki.

— Meghalt Ábrahám Gábor, ki városunknak volt szülöttje, Zilahon; temetése ugyanott ment végbe ápril hó 8-án. Boldogult részt vett az 1848/49-iki szabadságharcban is. Nyugodjék békében!

— Csiki Aladár, kinek édes anyja nem régen távozott el városunkról, a napokban Kolozsvárrt a jogtudományok tudorává avattatt.